

Osvrt Srđana Dizdarevića, predsjednika Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH, na Izvješće o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini za 2008. godinu, predočeno od Komisije Justitia et Pax Biskupske konferencije BiH

Negdje šezdesetih godina proteklog vijeka, nevladine organizacije u oblasti ljudskih prava, počele su da se sistematski bave praćenjem stanja ljudskih prava i izvještavanjem o tim nalazima, posebno reagujući na pojave kršenja prava pojedinca. Prvo Amnesty International, a potom, sedamdesetih godina nakon Samita u Helsinkiju, i Human Rights Watch te helsinški komiteti u drugim zemljama Evrope, SAD-u i Kanadi, uveli su praksu redovnog publikovanja izvještaja o tome kako koja zemlja primjenjuje obaveze u oblasti ljudskih prava koje je sama preuzela pristupajući pojedinim konvencijama i drugim međunarodnim dokumentima koji regulišu ovu oblast. Ova praksa se vremenom uspostavila izuzetno korisnom i efikasnom. S jedne strane, javnost je dolazila do informacija kako se, primjera radi, krše prava političkih oponentata u SSSR-u i drugim zemljama istočnog bloka, a s druge strane su države koje krše prava čovjeka bivale suočene sa pritiscima ne samo aktivista u domenu ljudskih prava već i država koje su bile opredjeljene da štite pojedinca i njegova prava. U biti, izvještavanje o ljudskim pravima ispostavilo se kao prvi bitan i efikasan korak ka unapređenju stanja ljudskih prava. Zbog toga, sistematično i redovno izvještavanje Komisije Justitia et Pax znači i vrlo koristan prilog nastojanjima da se i u Bosni i Hercegovini stanje na ovom polju počne popravljati. To je ujedno i prva vrijednost ovog izvještaja.

Drugu vrijednost predstavlja pertinentna dijagnoza stanja i identifikacija uzroka i generatora kršenja ljudskih prava u BiH. Zaoštavanje klime netolerancije, diskriminacija „drugog i drugačijeg“ ili, drugim riječima, većine nad manjinom, na cijelom teritoriju zemlje, netrpeljivost, isključivost – sve su to odlike stanja u BiH koje rezultiraju kršenjem prava građanina – pojedinca. Pri tome, ističe se i negativna uloga medija pod kontrolom političkih i stranačkih elita i njihovih poslušnika.

Lošem stanju ljudskih prava doprinosi i nepostojanje funkcionalne pravne države, drugim riječima odsustvom vladavine prava kao i odsustvom civilnih inicijativa čija bi uloga morala da bude da raznorodnim metodama privoli vlasti da prekinu kako neposredno tako i posredno kršenje ljudskih prava.

Čini se posebno važnim što Izvještaj uvodi koncept „krize morala“ kao faktora koji direktno utiče na stanje ljudskih prava. Erozija morala znači i erodiran odnos prema drugom čovjeku i dovodi do povrede njegovih prava tako da su moral i poštovanje ljudskih prava ne samo usko povezani već u punoj međuzavisnosti. Pored toga, univerzalni karakter moralnih vrijednosti korespondira u mnogome sa univerzalnim konceptom ljudskih prava, što je druga bitna podudarnost. Drugim riječima, moralne vrijednosti se ne mogu isticati u nekim slučajevima, a prenebregavati u drugim, jer smo onda suočeni sa dvostrukim moralom što više i nije moral.

Treću pozitivnu karakteristiku predstavlja izbor tema odnosno oblasti kojima se Izvještaj bavi. Na vrhu liste su ne slučajno prava djeteta. I to zbog toga što je djete ranjivije od ostalih, što je ono u našem slučaju češće žrtva kršenja ljudskih prava i što kršenje prava djeteta nagovještava tmurnu budućnost. Konstatuje se kako je BiH kasnila čak deset godina u slanju prvog Izvještaja o primjeni Konvencije o pravima djeteta kojeg je bila dužna dostaviti Odboru UN za prava djeteta. Pošto su podvučena prava na koje dijete ima prema Konvenciji, pravo na

ravnopravnost bez diskriminacije, pravo na opstanak i razvoj, na slobodu izražavanja, na potrebu da se pri donošenju svake odluke vodi prevashodno računa o najboljem interesu djeteta, konstatuje se da 70% mladih ove zemlje budućnost vide van BiH, što ilustruje stepen poštovanja njihovih prava i stepen povjerenja kojeg mladi imaju u budućnost u BiH.

Uz konstataciju o porastu maloljetničke delikvencije i kriminaliteta kao posljedice sveukupnog stanja u društvu, iznose se podaci o odsutvu preventivnih politika i mjera kada su pitanju ovi fenomeni te o nedovoljnom broju ili potpunom odsustvu odgojnih i pravosudnih instanci koje bi se na odgovarajući način mogle suočiti s ovim problemima.

U važne konstatacije u ovom poglavlju spada i ona prema kojoj je jedan od uzroka slabog povratka i to što roditelji ne vide perspektivu za svoju djecu u mjestima povratka, jer su suočeni sa diskriminacijom i nejednakim mogućnostima.

Kada je riječ o pravima žena, istaknuto je nasilje nad ženama, trgovina ženama, slaba zatupljenost žena u organima gdje se donose odluke kao i feminizacija siromaštva kao najvažnije karakteristike položaja žene.

Pažnje vrijedno je zalaganje za prava iz takozvane treće generacije ljudskih prava odnosno prava na zdrav okoliš i održivi razvoj. Prepoznate su samovolja, prekomjerna eksploatacija prirodnih dobara, slaba zakonska regulativa, odsustvo strategije, kao neki od ključnih problema u ostvarivanju prava o ovim oblastima. Ovim je nagovješteno da će prava treće generacije biti sve češće predmetom kršenja ukoliko BiH ne pristupi Evropskoj uniji i ne preuzme standarde koji u njoj važe. U suprotnom, veliki kapital će ovdje razviti nezdrave privredne grane i ugroziti će perspektive budućih generacija.

Posljednje poglavlje je posvećeno Brčkom distriktu. Vrlo opširno se daje geneza ovog pitanja uz opasku kako „međunarodna zajednica pokušava u Brčkom uspostaviti model koji bi mogao i trebao funkcionisati u cijeloj zemlji“. Stiče se dojam da i autori Izvještaja hoće da vjeruju u tu mogućnost no oni ipak iznose stajalište da je upitno koliko bi ovaj model mogao opstati bez aktivne uloge međunarodne zajednice. Ne odbacuje se, dakle, ovo za sada pozitivno iskustvo, ali se ističe da je potrebno da prođe još neko vrijeme kako bi se donosili definitivni sudovi.

Na koncu, uz konstataciju da je na djelu opšta obespravljenost, upućuje se poziv domaćim i inostranim političarima da preduzmu temeljite promjene, jer se jedino tako može stati u kraj stanju kakvo je danas.

Bilo bi veoma korisno da ovaj Izvještaj dođe u ruke prije svega onih koji vode ovu zemlju, ali i svakog građanina kako bi stekli uvid u stanje ljudskih prava u BiH i kako bi se konačno to stanje počelo mijenjati na bolje.

Sarajevo, 18. juni 2009. godine